

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio V. De Propositione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

Divisio in-
tegralis.

sive partes essentielles fuerint, ut *hominis alia pars cor-
pus, alia anima*, quæ dicitur *divisio essentialis*; sive in-
tegrales, ut, *hominis alia pars caput, alia manus, &c.* quæ
appellatur *Divisio integralis*, desumit enim Divisio no-
men à partibus in quas divisim distribuitur, ac pro-
inde quot compositionis, tot etiam Divisionis sunt
genera. Si autem partes fuerint metaphysicæ, & non
realiter distinctæ, ut *animal & rationale*, vocatur Di-
visio actualis metaphysica.

IV.
Divisio sub-
iecti in ac-
cidentia.

Diversio accidentis illa est quæ datur per acciden-
tia, & communiter triplex censetur, prima subiecti
in accidentia, ut, *hominum alius albus, alius niger*, ad
quam Divisionem revocari potest nomen, seu vox,
quæ ex placito hominum est subiectum vel quasi
subiectum variarum significationum quæ illi acci-
dunt. Secunda est accidentis in subiectum, ut, *albedo
alia lactis, alia nivis*. Tertiò est Divisio accidentis in
alia accidentia sibi adjuncta, ut, *album aliud amarum,
aliud dulce*, quod non fit nisi in concreto. Porro Di-
visio hæc accidentalis potentiali similior est quàm
actuali, quia potius est ratio superior continens sub
se membra dividenda ut inferiora de quibus præ-
dicari possit, non ut partes actu illam componentes.

V.
Regula bo-
na Divi-
sionis.

Leges Divisionis sunt: prima, ut sint ad mini-
mum duæ partes, saltem formaliter distinctæ, aliter
enim non est Divisio. Non tamen nimis sunt multi-
plicandæ, ne confusionem pariant, sed si plures sint,
enumerandæ precipuè & maximè generales. Se-
cunda, ut membra dividenda non se invicem inclu-
dant, defectu cuius hæc est mala Divisio, *animal a-
liud brutum, aliud leo*. Tertia, ut neutrum membrum
adequet divisum, quæ de causâ hæc est mala, *animal
aliud rationale, aliud sensibile*, quia sensibile æquè latè
patet ac animal. Quarta, ut omnia membra divi-
denda simul adequant divisum, ac proinde hæc est
mala Divisio, *animal aliud homo, aliud leo*, latius enim
patet animal quàm hæc duo.

Varij pro *Divisione* assignantur argumentandi
modi, qui Divisioni potentiali potius conveniunt,
quàm actuali. Primus pro *potentiali* est à positione
divisi ad positionem unius ex membris dividendis
sub disunctione, ut, *est animal, ergo vel rationale vel
irrationale*, & è contra à positione unius membri ad
positionem totius, *est homo, ergo animal*. Non sic in
integrali & actuali Divisione, non enim valet, *est ho-
mo, ergo vel caput, vel pes, vel aliud corporis membrum, est
caput hominis, ergo homo*. Secundus item pro solâ po-
tentiali est à negatione divisi ad negationem om-
nium partium dividendum, & à negatione harum
omnium ad negationem divisi, *non est homo, ergo nec
Petrus, nec Paulus &c.* & è contra. Tertiùs à positio-
ne divisi & negatione unius membri, si duo tantum
sint, ad affirmationem alterius, ut, *est animal, non ir-
rationale, ergo rationale*: quod si partes plures sint, om-
nes negandæ sunt præter unam, & vice versâ ab af-
firmatione unius partis ad negationem alterius, ut,
est animal idque rationale, ergo non irrationale. Pro actua-
li Divisione hoc universim dici potest, bene valere ab
affirmatione unius partis ad negationem alterius *est
anima, ergo non corpus, est corpus, ergo non anima*. Quod
enim aliqui dicunt, à diviso ad partes collectivè
sumptas valere consequentiam, ut, *est homo, ergo ani-
ma & corpus unita*, videtur potius argumentatio à de-
finitione physica, quàm Divisione.

VI.
Modi argu-
mentandi à
Divisione.

Hic disputant nonnulli utrùm definitio sit diver-
sus modus sciendi à Divisione, sed quia res est non
parum controversa, commodius discutietur in lo-
gica: De qua proinde dicam d. 43. log. l. 2. Solùm hîc
notandum ad modum loquendi, divisionem sicut &
definitionem dici bonam vel malam, non veram vel
falsam, veritas enim nisi in iudicio propriè esse non
potest. Deinde potest esse propositio vera, & tamen
definitio vel Divisio mala, ut, *homo est animal sensibile*,
est vera propositio, mala tamen hominis definitio.

Definitio
dicitur bona
vel mala,
non vera
vel falsa.

DISPUTATIO V.

De Propositione.

SECTIO PRIMA.

De Nomine.

I.
Definitio
Nominis.

Nomen non prout idem est cum termino, sed
strictius sumptum, sic definit Aristoteles pri-
mo Perih. c. 2. *Est vox significativa ex institu-
to, sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita,
& recta, quæ cum verbo est veram vel falsam efficit oratio-
nem*. Per ly vox excluduntur termini mentales, per
significativa voces non significativæ, per ly *sine tem-
pore* differt à verbo, cuius nulla pars significat, ut exclu-
dantur termini complexi ex duobus verbis, qui se-
cundum aliquos sunt oratio: per ly *finita* excludun-
tur termini infiniti, quos ob hoc à ratione nominis
excludit Aristoteles, quod non videantur ita apti ad
conficiendas propositiones doctrinales & scientificas,
cùm non significant quid res sit, sed solum quid
non sit, & significatum habent valde indetermina-
tum per ly *recta* excludit Aristoteles casus obliquos,
qui non tam sunt nomina, quàm casus nominum,
& significatio est imposita recto: tum etiam quia
sensum cum verbo est per se efficere non possunt; &
per hanc etiam ultimam particulam excluduntur
termini adjectivi à ratione nominis.

Termini
infiniti non
sunt nomina.

Termini
adjectivi
non censentur
nomina.

II.

Plurimæ circa hanc nominis definitionem ab A-
ristotele traditam oriuntur difficultates, quam pro-
inde acriter impugnat P. Hurr. hic s. prima & aliam

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

impugnatu fortassis non difficiliorem statuit: sed res
non est tanti, ut illi immorandum censeam.

Id solum hîc cum Doctoribus communiter no-
tandum, hæc tria multum inter se differre, *significa-
re tempus, connotare tempus, & significare cum tempore*.
Significare tempus hîc dicitur quod ad tempus vel ali-
quam ejus partem significandam imponitur, ut hæ
voces, *tempus, annus, dies, hora &c.* Quorum princi-
pale, imò adequatum significatum est tempus vel
pars ejus. *Connotare tempus* illa dicuntur, quorum li-
cèt principale significatum non sit tempus, sed ali-
quid aliud, denotant tamen illud aliud certo tempore
fieri, ut *prandium & cena* significant comestionem,
denotant tamen illam stato tempore fieri debere, ac
proinde connotare tempus dicuntur. *Significare cum
tempore* est non solum significare actionem aliquam,
sed ulterius etiam significare illam exerceri in ali-
quâ differentiâ temporis, nempe *præterito, præsentî,
vel futuro*, & cum eo à quo proficiscitur illa actio,
in aliquâ ex illis temporis differentiis conjungi: v. g.
hoc verbum *scribo* non solum significat scriptionem,
sed quod illa actio mecum tempore præsentî secun-
dum exercitium conjungatur; unde manifesta est
differentia inter hoc nomen *cena* & verbum *cæno*,
nam *cæna* significat naturam actionis comedendi
quasi affectam tempore nocturno, quod connotat;
non tamen tempus significat: sicut licèt Pater sig-
nificet naturam Patris ut connotat filium, non ta-
men

III.
Quid sit
significare
tempus.

Connotare
tempus.

Significare
cum tem-
pore.

Aliud est
connotare
aliud sig-
nificat.

B

hæc

men significat filium, sed *filius* significat filium, *pa-ter* patrem. Verbum autem *ceno* idem significat ac *cena*, & præterea hanc actionem exerceri in præsen-ti, & actu conjungi cum eo à quo procedit, unde hæc verba *ceno*, *prandeo* non solum connotant tem-pus vespere scilicet, aut meridiem, sed significant cum tempore. Quod idem est de præterito, quo sig-nificatur actio præterita conjuncta fuisse cum ali-quo, & de futuro, quo significatur conjungenda. Quod verò aliud sit connotare tempus, aliud signi-ficare cum tempore, patet, quia mutato tempore verbi, remanet idem tempus connotatum, sive enim dicamus *ceno*, *cenavi*, vel *cenabo* mutatur tempus cum quo significant illa verba, non tamen tempus quod connotant, quod tempus est nocturnum. Nomen ergo connotat tempus vel illud significat, non signi-ficat cum tempore, sed hoc verbo competit & par-ticipio.

S E C T I O II.

De Verbo & Oratione.

I. Verbum definitur ab Aristotele primò Periher. c. 3. esse, *vox significativa ad placitum, cum tempo-re, cujus nulla pars separata significat, finita, & recta, & est eorum quæ de altero dicuntur, nota*. Plurimæ particu-læ hujus definitionis satis percipiuntur ex definitio-ne nominis. Per *ly cum tempore* differt à nomine ut dictum est, per *recta* intelligitur præsens indicativi modi, à quo ceteri modi & tempora derivantur & respectu illius sunt quasi obliqua; per *finita* excludit verba infinita, ut *non curro*, cum enim per illa deter-minatum prædicatum affirmari non possit de subje-cto, non possunt constituere propositiones scienti-ficas.

II. Tria munera exercet verbum, primò, significat aliquid, in quo à nomine non discrepat, ut *curro*, unde in propositione de secundo adjacente supplere potest rationem prædicati, ut, *Petrus currit*. Secun-dò, significat actionem aliquam exerceri certo tem-pore, quod est significare cum tempore. Tertiò, u-nit prædicatum cum subiecto, quod est munus illius ut est copula. Potest ergo infinitari verbum quoad unum munus, significationem v. g. quin necessariò infinitetur quoad aliud, copulationem v. g. unde in hac propositione, *Petrus non currit* duplex potest esse sensus, primus, ut solum negetur cursus de Petro, & sic negatur verbum, & fit propositio purè nega-tiva: Secundus, ut uniatur Petro negatio cursus, sic-que fit propositio affirmativa de extremo negato: negatio enim cum sit ad placitum, applicatur pro libito, ab hominibus, & vim suam vel uni vel alteri significato verbi accomodat.

III. Quod autem possit verbum secundum aliquod infinitari, probatur ex syllogismo illo quem conficit Aristoteles primo Post. c. 3. sic enim habet, *stella non scintillantes sunt prope nos, sed planeta non scintillant, ergo planeta sunt prope nos*. Ubi minor necessariò sumi debet infinitanter, ut sensus sit, *planetae sunt stellæ non scintillantes*, ut mateat propositio affirmativa, aliter in primâ figurâ concluderetur ex minori nega-tiva, contra leges syllogisticas. Imò & de plane-tis, si non existerent, tam affirmari posset per propo-sitionem negativam *non scintillare*, atque dum exi-stunt, sicut hæc jam est vera propositio, *Antichristus non loquitur*. Sufficit ergo ut verbum distinguatur ab omni alio, quod infinitari non possit quoad munus copulæ, per quod solum ab alijs omnibus distingui-tur, nam participia etiam significantur cum tempore.

IV. Huic addo, verbum est infinitari posse quoad ens *quo insit* Verbum est, in se inclusum, idque non in propositionibus tan-

tum necessarijs, ut *Chimæra non est*, id est, *est non ens*, *subinde* in quibus verbum absolvitur à tempore, sed etiam *in infinitum* in contingentibus, ut, *Petrus est*, infinitari potest di-cendo *Petrus non est*, id est, *est non ens*, nec ibi affir-mo simpliciter existentiam de Petro, sed solum quan-tum sufficit ad verificandam propositionem, ad quod non requiritur ut realiter tunc existat, est enim *distrahitur* ubi verbum non supponit pro differentiâ temporis per copulam importatâ, quo etiam modo verificantur illæ propositiones, *Petrus est mortuus*, *ig-nis est exstinctus*, &c. ubi si necessariò significetur exi-stentia Petri & ignis nunc exercita sunt falsæ pro-positiones; significatur ergo eorum existentia, non quæ modò est, sed quæ aliquando fuit exercita, quæ sufficit & requiritur ad veritatem harum & simi-lium propositionum, quod etiam suo modo dicen-dum in propositionibus de futuro.

Dices, in propositionibus necessarijs, ut, *homo est animal*, verbum absolvitur à tempore, ut supra dixi-mus, ergo non significat cum tempore, sic enim ab illo non absolveretur, ergo ibi non est verbum. Resp. primò, absolvi à tempore, non esse nullum tempus significare, sed potius significare omnem differen-tiam temporis, præsentis scilicet, præteriti, & futuri indiscriminatim, & non restringi ad differentiam temporis per copulam importatam. Secundo dico, verbum absolvi à tempore non incongruè dici pos-se non significare aut exercere unionem existentia in-ter prædicatum & subiectum, sed solum unionem *essentia*, sicque quando nullo homine existente dici-mus, *homo est animal*, vera est propositio, non enim enuntiamus pro tempore præsentis unionem existen-tiæ inter animal & hominem, ita ut asseramus tunc hominem existere animal, sed solum denotat pro-positionem unionem *essentia* inter hominem & animal, id est, innuit animal esse prædicatum ita intrinsecum, & essentialiter petum ab homine, ut nec esse nec concipi sine illo possit. Unde semper vera est hæc propositio, *homo & fuit, & est, & erit animal*, & ex-plicari debet quasi conditionatè hoc modo, *homo, si sit, vel quandocumq; est, debet esse animal*. Quando au-tem verbum absolvatur à tempore, quando non ex natura extremorum judicandum est, quæ si fue-rint essentialia, arguunt tantum connexionem præ-dicatorum essentialium, & verbum absolvitur à tempore, si accidentalialia, connexionem cum existen-tiâ subiecti cui contingunt. In prioribus verò dicitur verbum absolvi à tempore quia cum non importetur existentia, non tam habetur ratio verbi, secun-dum munus significandi cum tempore, quam se-cundum munus uniendi prædicatum cum subiecto, seu copulæ.

Orationem (vocalem scilicet) sic definit Aristo-teles primo Periher. c. 4. *est vox significativa, cujus par-tium aliqua separata significat, ut dictio, sed non ut affir-matio vel negatio: ut dictio*, id est, sine vero vel falso; quæ definitio sicut & præcedentes, suas habet easque satis graves difficultates. Alij sic orationem defini-unt, *Oratio est cujus altera pars separata est significativa*, quæ definitio convenit etiam termino complexo, quem etiam orationem esse asserunt hi auctores. P. Hurtado hic Orationem sic definit. *Est vox significa-tiva composita ex nomine & verbo mutuo congruentibus*. Oratio vocalis alia perfecta, quæ sensum facit inte-grum, & non relinquit suspensum audientis ani-mum, ut, *paries est albus*; alia imperfecta, ut, *si vales* &c. Perfecta alia enunciativa, quæ affirmat vel ne-gat, ut, *sol lucet*, *Petrus est homo*, & omnes fere indi-cativi modi, alia non enunciativa, in qua licet sen-sus sit perfectus, nihil tamen affirmatur vel nega-tur, quales sunt plerumque imperativi & optativi modi, ut, *perge studere, utinam salves, fac hoc*, &c. quæ proinde

V.
Difficultas
circa absolu-
tionem Ver-
bi à tempore,

Homo
est animal
est propositio
quasi
condit. onata.

VI.
Quid sit
Oratio.

Orationes
vera, nre
falsa.

proinde orationes nec veræ sunt, nec falsæ.

SECTIO III.

Explicatur natura Propositionis, & dividitur in Categoricam, & Hypotheticam.

I. **P**ropositio est Oratio enunciativa alicujus de aliquo: Per Orationem, quæ est loco generis, convenit cum Oratione imperfecta, per alias particulas differt. Dividitur propositio in affirmativam & negativam, quæ utrum sit essentialis divisio, nec ne, dicitur in Logica. Secundo, in veram vel falsam, quæ oritur ex præcedente. Tercio in Categoricam & Hypotheticam. Categorica est quæ constat subiecto, prædicato, & copulâ, quæ semper verbum esse debet, & unire prædicatum subiecto. Hæc porro copula unica tantum sit oportet, licet enim alia verba reperiri possint in propositione Categoricâ, tum ex parte subiecti tum prædicati, ut in hac propositione quam omnes fatentur esse categoricam, *paries qui est albus, disgregat visum*, non tamen sunt copulæ illæ exercitæ, sed solum circumstantiæ prædicati vel subiecti, nil enim affirmant vel negant, sed quasi supponendo unum, affirmatur per copulam principalem aliud, vocaturque copulæ solum minus principales, & implicationis, seu implicitè importatæ; perinde enim est ad hanc propositionem sive quis dicat, *paries albus disgregat visum*, sive, *paries qui est albus disgregat visum*, unde prior illa copula non est copula hujus propositionis.

Explicatur natura propositionis categoricæ.

II. Hæc autem est propositio integra categorica, *Petrus est*, includitur enim prædicatum in verbo, nempe participium, & sensus est, *Petrus est existens*, vel *Petrus est ens*, & idem dicendum de omnibus fere verbis, præsertim tertiæ personæ, ut, *currit, scribit &c.* ex quibus proinde ut fiat propositio categorica, solum addendum subiectum. Quando ergo in istis propositionibus ponitur prædicatum explicite, vocatur propositio de tertio adjacente, ut, *Petrus est albus*, sed si solum includatur in verbo, dicitur propositio de secundo adjacente, ut, *Petrus est. Petrus currit &c.* Hæc autem, *pluit, ningit, grandinat, scribo, lego &c.* in voce propositiones non sunt, sunt sensus, unde iis auditis, statim concedimus vel negamus.

Propositio de secundo, & tertio adjacente.

III. Hypothetica est quæ constat ex duobus propositionibus categoricis, vel saltem orationibus tanquam extremis, in qua copula non est verbalis, sed una fere ex his conjunctionibus &, vel, aut, si, quia. Non ergo affirmat unam propositionem aut orationem de alia, tanquam prædicatum de subiecto, sed solum enunciat nexum vel disjunctionem earum inter se. Unde nimis religiosè, & contra communem sententiam summularum etymologiæ nominis adhæret. P. Hurt. hic d. 4. l. 3. §. 7. dum solas propositiones conditionales vult esse hypotheticas, ut, *si sol ortus fuerit, erit dies*, quod scilicet hypothesis idem sit ac suppositio, unde negat hanc esse hypotheticam, *Petrus currit & Paulus loquitur*. Sed nobis non est recedendum à communi modo loquendi.

Quid sit propositio hypothetica.

SECTIO IV.

De materia, & forma, quantitate, & qualitate propositionis categoricæ.

I. **M**ateria propositionis Categoricæ est habitudo, vel respectus prædicati ad subiectum, qui triplex est, necessarius, impossibilis, & contingens, à quibus propositiones suam item denominationem desumunt, quod etiam in propositione hypotheticâ verum est. Dicitur ergo propositio de materiâ ne-

Propositio de materiâ necessaria, contingente, & impossibili.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

cessariâ seu naturali, quando prædicatum necessariò vel naturaliter convenit subiecto; necessariò ut, *homo est animal*, naturaliter, ut, *ignis est calidus*. Propositio de materiâ impossibili seu remotâ est, cum prædicatum repugnat subiecto, ut, *homo est lapis*. Cum autem ita prædicatum convenit subiecto, ut possit naturaliter non convenire, dicitur esse in materiâ contingenti, ut, *Petrus currit*.

Hæc ergo propositio animal est rationale, si animal capiatur pro genere, est contingens, licet enim rationale sit substantia, convenit tamen animali ut sic, accidentaliter; animal enim non magis petit contrahi per differentiam rationalis quàm irrationalis, unde dicitur rationale (idem est de irrationali) respectu animalis accidens, non physicum, seu in entitate, sed metaphysicum, id est, accidentaliter ei conveniens. Unde duplex est propositio accidentalis, altera cum prædicatur accidens quod convenit subiecto contingenter, ut, *paries est albus*, altera cum prædicatur id quod licet sit substantia entitativè, accidentaliter tamen seu contingenter convenit subiecto, ut, *animal est rationale, animal est irrationale*.

II. Animal est rationale est propositio contingens.

Forma Propositionis est unio seu copula; propositio enim est quid compositum seu unitum, compositio autem & uniti forma est unio.

III. Forma Propositionis.

Quantitas Propositionis (metaphorâ à rebus ad propositionem translata) est extensio quædam vel limitatio subiecti, ut pro pluribus vel paucioribus sumatur, estque quadruplex, universalis, cum subiectum principale est terminus communis affectus signo universalis, ut, *omnis leo rugit*. Particularis, cum subiectum est terminus communis affectus signo particulari, ut, *aliquis leo rugit*; indefinita, cum subiectum est terminus communis, nullo signo affectus, ut, *leo rugit*; singularis demum cum subiectum est terminus singularis, vel stat pro singulari, ut, *Petrus, vel hic homo currit, Philosophus studet*; intelligendo de Aristotele.

IV. Quantitas Propositionis.

Circa Propositionem indefinitam id solum notandum, in materiâ contingenti æquivalere particulari, ut, *aquila volat*, id est aliqua aquila volat, nisi cum terminus communis supponit immobiliter, ut *homo subinde est species*: in materiâ autem naturali æquivalere universalis, ut, *homo est animal*, id est omnis homo est animal. Quod idem dicunt Theologi & Iuristæ, hi in propositionibus legis, ut *homicida capite plectatur*, id est, omnis homicida; illi in Propositionibus fidei, ut, *moriens in gratia salvabitur*, id est omnis moriens in gratia. Nulla verò quoad hoc habetur ratio prædicati, unde hæc est universalis Propositio, *omnes tres Divinæ Personæ sunt Deus*: nec casus obliqui quare hæc est quantitas universalis, *omnis equus Petri currit*, hæc particularis, *aliquis equus omnium hominum currit*.

V. Propositio indefinita est quæ æquivalere particulari.

Propositio indefinita est quæ æquivalere particulari.

VI.

Qualitas Propositionis duplex recensetur ab authoribus, veritas & falsitas, affirmatio & negatio, quarum tamen exacta examinatio ad logicam spectat, nam affirmatio & negatio communiter dicuntur essentia potius propositionum quàm qualitas. Id solum hic notandum, quæ propositio sit affirmativa, quæ negativa, ex copula principali, seu officium copulæ exercente dignosci, quæ si affirmativa sit, erit propositio affirmativa, licet habeat aliam copulam minus principalem negativam, ut, *qui non quiescit, movetur*, est affirmativa, erit autem Propositio negativa principali copulâ negatâ, licet minus principalis sit affirmativa, ut, *qui moritur in peccato, non videbit Deum*, quæ est Propositio negativa.

Unde dignoscitur propositio esse affirmativa vel negativam.

SECTIO V.

De Propositione Hypothesica.

I.
Natura pro-
positionis
hypothesicae.

Propositionis Hypothesicae naturam supra declara-
vimus sec. 3. aliqua solum, hic notanda. primò,
non sufficere ut Propositio sit Hypothesica, quòd in
sensu aequivalet Hypothesica, sed requiritur ut ex
communi modo significandi indicet connexionem
plurium sententiarum, sicut nec homo est terminus
complexus, licet idem sit quod animal rationale, nec
hæc propositio homo est animal, est hypothetica, licet
aequivalet huic, Petrus est animal & Paulus est ani-
mal; unde hæ & similes non sunt hypotheticae, sed
categoricae Petrus & Ioannes student, Petrus est student
& legens, licet hypotheticis in sensu aequivalet, sed
sunt categoricae de extremo copulato, prima de subje-
cto copulato, secunda de copulato prædicato. Hæc
autem, lego & scribo, est hypothetica, non præcisè
quia aequivalet hypotheticae, sed quia ex usu & mo-
do loquendi, verbum solum prolato, ut supra di-
ximus, capi solet pro integrâ propositione categori-
ca. Hæc verò & similes, Petrus qui ambulat, disputat,
omnis homo qui currit, movetur, non sunt hypotheticae
sed categoricae de subiecto circumstantiato, licet enim
sint ibi duo verba, primum tamen non exercet ra-
tionem copulae, cum non affirmet vel neget, sed so-
lum aliquid supponit, ut supra diximus, nam si affir-
maret, secunda propositio quæ est necessaria & ve-
ra, esset falsa, affirmaret enim omnes homines cur-
rere, quod est falsum. Ad hypotheticam ergo requiri-
tur duplex categorica inter se copulata, præsertim in
copulativis & disjunctivis, quod tamen hic non con-
tingit.

II.
Quantitas
propositionis
hypothesicae.

Secundum est, quantitatem Propositionis hypo-
thesicae desumi ex propositionibus categoricis, ex
quibus constat, quæ illi sunt instar prædicati & sub-
iecti. Aliam tamen etiam peculiarem sibi habent
quantitatem desumptam ex copula, quæ si fuerit con-
iunctio & Propositio erit universalis, quia ad suam
veritatem petit ambas categoricas veras; si con-
iunctio sit disjunctiva, erit particularis, quia ad ejus ve-
ritatem sufficit altera categorica vera, ut, Petrus stu-
det vel currit.

III.
Quæ hypo-
thesica sit
affirmati-
va, quæ ne-
gativa.

Tertium est, Hypothesica sitne affirmativa an ne-
gativa, dignoscendum ex copula principali, seu con-
iunctione, non ex copulis categoricarum, unde hæc
est affirmativa, Petrus non scribit, & Paulus non currit,
quia copula est affirmativa, solum enim ibi specta-
tur unio illarum sententiarum inter se, quæ cum af-
firmetur, propositio erit affirmativa, & idem est de
negativa, contrariarum enim contraria vel eadem est
ratio, & consequentia.

IV.
Differentia
inter Nul-
lus & Non
posita initio
propositio-
nis.

Hic verò notandum, si negatio sit nominalis, ut
nullus, ac ponatur in initio Propositionis, non negat
copulam principalem, sed relinquit Propositionem
affirmativam, unde hæc propositio, Nullus homo lo-
quitur, & equus currit, est affirmativa; si verò negatio
sit adverbialis, ut non, posita in initio facit Proposi-
tionem negativam, hæc enim ex modo significandi
& usu negat in Propositione materiam sibi subje-
ctam, nempe copulam, quæ in hypothetica est con-
iunctio: unde hæc est negativa, non Petrus currit, &

Paulus loquitur: hæc affirmativa, Petrus non currit, &
Paulus non loquitur.

Hypothetica Propositio est quadruplex, copula-
tiva, cujus partes principales uniuntur particula &, V.
aut aliâ simili copulativè, non copulativè sumptâ,
seu uniente integras Propositiones, non simplices
solum terminos, ut Petrus currit, & Paulus loquitur.
Particula autem istæ sunt tam, quam, talis, qualis, qui.

Disjunctiva, cujus partes principales uniuntur VI.
coniunctione disjunctivâ, vel, aut aliâ simili dis-
iunctivè sumptâ, non disjunctim, ut, Petrus currit,
vel loquitur. Disjunctiva verò non facit sensum ex-
clusivum, sed præcisivum, sensus enim illius propo-
sitionis, Petrus currit, vel loquitur non est hic, vel Pe-
trus tantum currit, vel tantum loquitur, ita ut si utram-
que faciat, sit futura falsa propositio (licet non ne-
gem aliquas propositiones disjunctivas interdum
hunc sensum facere posse maxime in prædicatis
contradictoriis) sed potius est magis vera, quia ma-
gis recedit à falsitate; necessaria ergo est veritas al-
terius partis, neque obstat, aut requiritur veritas utri-
usque.

Conditionalis ea est cujus partes uniuntur particu- VII.
lâ si illativè sumptâ, denotando scilicet unum con-
ditionatè inferri ex alio. Unde conditionalis propo-
sitionis est quadam quasi argumentatio habens pri-
mam partem pro antecedente, si pro copula, & se-
cundam partem pro consequente, ut, si mater est, di-
ligit filium: si sol lucet, dies est &c. Particula enim si a-
liquando aliis modis sumitur, permixtè ut, si Petrus
videris, meus enim verbis saluta: interrogativè sine vi illa-
tionis, ut, si valet frater tuus. Veritas huius propositio-
nis ex solâ illatione pensanda est unde hæc est fal-
sa, homo est animal, equus est hinnibilis, licet utraque
pars sit vera, quia unum non sequitur ex alio. Pote-
rit etiam esse vera, licet utraque pars seu categori-
ca sit falsa; unde vera est hæc propositio, si lapis est es-
quis, est hinnibilis, dato enim primo, sequeretur ne-
cessariò secundum, conditionale enim nihil ponit in esse,
id est, non affirmat quidquam revera & de facto ef-
fesse, sed affirmat solum quid foret, si alterum verè ef-
fesset.

Conditionalis necessaria triplex est, necessitate VIII.
metaphysicâ, physicâ, morali: metaphysicâ, cum
nec per divinam potentiam potest aliter contingere,
ut, si homo est, est rationalis; physicâ, cum secundum
naturas rerum non potest aliter contingere, licet
per divinam potentiam possit, ut, si ignis est approxi-
matus, calefacit; morali, cum ut plurimum contingit,
licet etiam naturaliter possit contrarium accidere,
ut, si mater est, diligit filium.

Conditionalis affinis est causalis, cujus partes uniun- IX.
tur per particulam quia, & denotat unum inferri ab-
solutè ex alio. Differt à conditionali, primò, quòd
hæc conditionatè solum inferat, causalis absolutè.
Secundò, quòd hæc denotet unum esse veram cau-
sam alterius, illa autem quamvis hoc non renuat,
non tamen requirit; unde ut vidimus, licet utraque
pars conditionalis sit falsa, illa tamen potest esse ve-
ra, ut, si Petrus est leo, est rugibilis: in causali autem
ut vera sit, non requiritur solum ut utraque pars sit
vera, sed ulterius ut una sit causa alterius, ut autem
sit falsa sufficit vel unam partem esse falsam, vel non
esse causam alterius, ut, quia leo valet est rugibilis, quia
equus est quadrupes est hinnibilis.